

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواهران

عنوان: دعا و آثار تربیتی آن

استاد راهنما:

زیا جمشیدی پور

پژوهشگران:

نسرین علیرضایی، لیلی مرادی، سیده سکینه اشرف السادات، سیده شیدا حسینی

مدرسه علمیه فاطمیه (سلام الله علیها)

شهرستان دهلران

چکیده

دعا و نیایش، توسلی عاشقانه و پیوند موجودی بسیار عیف و کوچک به موجودی بی نهایت بزرگ و با عظمت است. دعا نشانه خشوع جان در برابر جانان و اظهار نیاز به پیشگاه حضرت بی نیاز است. دعا حقیقتی است که میدان حضور آن تمامی پدیده ها و همه ممکنات است چرا که مجموعه آفرینش رو به سوی ذات احدیت دارند. عاشقان با نیایش خود برگرد حریم دوست پرواز می کنند و بر شاخسار یاد محبوب و نجوا با او آشیان می گیرند و در سایه سار نیایش به سکون و اطمینان می رسند! در روزگاری که آن عصر اضطراب نامیده اند نسل سرگشته ی ما بیش از هر زمان دیگر احساس تنهایی و بی هویتی می کند و همواره به دنبال گمشده ای می گردد تا در پناه آن آرام بگیرد و دشت تفتیده قلبش را نمناک سازد اما به هر دری می زند کمتر جواب می گیرد، چون کسی پاسخگو نیست. بشر امروز باید در خانه کسی را بکوبد که نیازمندان را از درگاهش نمی راند و خزانه گرمش پایانی ندارد و از اصرار فزون از حد درخواست کنندگان رنجور نمی شود. در این روزگار تنهایی و بی کسی، دعا بارقه امید است که در کانون دل آدمی می درخشد و ابرهای نومیدی را از آسمان زندگی کنار می زند با توجه به جایگاه دعا و نیایش در آموزهای دینی و نظر به پرسش های مختلفی که دوباره دعا و استجابت عدم استجابت در بین جوانان مطرح می باشد بر آن شدیم که با بهره گیری از منابع اسلامی مطالب رادر این زمینه بیان کنیم امید است این مطالب در پاسخگویی به جوانان و مردم حقیقت جو مفید بیافتد.

کلید واژه: دعا، استجابت،

فصل اول: کلیات.....	۱
مقدمه.....	۲
تعریف و تبیین موضوع.....	۲
اهداف تحقیق.....	۳
پیشینه تحقیق.....	۳
روش تحقیق.....	۴
اهمیت و ضرورت تحقیق.....	۴
تعریف مفاهیم و اصطلاحات دعا.....	۴
فصل دوم: مفهوم دعا، شرایط و آداب دعا.....	۶
فضیلت دعا و فواید آن.....	۷
شرایط استجاب دعا و موانع آن.....	۱۲
علت تاخیر اجابت دعا.....	۱۳
شرایط اجابت دعا.....	۱۵
آداب دعا.....	۱۶
آداب ظاهری دعا.....	۱۸
رابطه ی دعا و عمل.....	۲۰
تأثیر زمان و مکان در دعا و ارتباط با خدا.....	۲۱
فصل سوم: آثار تربیتی و روانی دعا.....	۲۶
تأثیر دعا و نقش دعا در تربیت انسان.....	۲۷
دعا بزرگ‌ترین لطف خدا.....	۲۹
تأثیر بر جسم از طریق دعا.....	۲۹
جایگاه دعا از دیدگاه قرآن و مشی تربیتی آن.....	۳۰

۳۲	 نقش دعا در تربیت فرزندان
۳۲	 آثار تربیتی دعا
۳۴	 فصل چهارم: آثار فردی دعا
۳۵	 جلوگیری از افسردگی :
۳۷	 ارتباط دعا و توکل:
۳۸	 اعتماد به نفس
۳۹	 فصل پنجم: آثار اجتماعی دعا
۴۰	 نقش دعا در زندگی بشر
۴۱	 نقش دعا در رسیدن به تکامل
۴۲	 دعا نیرومندترین عامل حل مشکلات :
۴۴	 دعا در نظام هستی
۴۷	 نتیجه
۴۸	 منابع

فصل اول:

کلیات

محققان از این درخواست باطنی به دعای تکوینی یاد کرده اند. البته همچنان که سوال در طلب اصل وجود تکوینی است در احوال طبیعی موجودات نیز مساله به همین قرار است. مثلاً کودکی از مادر متولد می شود، به زبان حال از خدای مهربانش غذای متناسب با لب و دهان و حلقوم و دستگاه گوارش کودکانه ی خود طلب می کند، چنان که انسان نیز متناسب با سیستم خلقت خود، تکویناً غذا و لباس و احتیاجات دیگر را مسألت دارد، اصلاً در جواب همین دعا و سوال تکوینی است که قرآن کریم فرمود: «وَأَنَّا كُم مِّن كُلِّ مَّا سَأَلْتُمُوهُ» پس نهاد هستی در اصل وجود خود و در جمیع حالات و حاجاتش لحظه ای از دعا منفک نیست و وجود دعا از لوازم حتمی و ضروری است که جمله ی مخلوقات از آن منعم و به آن مفتخرند.

البته گاهی در فلسفه از این ارتباط به معلولیت تعبیر شد، آنگاه که بحث در اصل ایجاد و صدور هستی است و گاهی به معلولیت یاد شده است. از آن نظر که صحیفه ی هستی در محضر هستی در محضر حضرت حق - جلا و علا حضور دارد. گاهی نیز به مخلوقیت و مقدوریت موصوف گشته، بدان جهت که منتخب دعا کننده در اختیار تام حضرت باری تعالی قرار دارد. به هر تقدیر هر یک از اصطلاحات فوق، در افق خاصی از مباحث فلسفی قرار دارند. و با حفظ مراتب خود باید لحاظ شوند.

به هر حال متأسفانه انسان از این ارتباط تنگاتنگ سخت غافل مانده و به توهم آن که یاد خدا تنها در ارتباط اختیاری قرار دارد و به انتخاب و عملکرد او وابسته است از کلمه دعا خبر همین حرکت معمول چیزی درک نکرده است.

صلاح کار کجا و من خراب کجا؟
بین تفاوت ره از کجاست تا به کجا!

آری جایگاه ما کجا و مقام آن برزگ مردانی که با زبان راستین هستی آشنایند و راز آفرینش را در خرد و کلان نظام وجود یافته اند و به تسبیح و تمجید آنان گوش جان باز کرده اند و تمامی مراتب را یک دل و یک زبان یافته اند و همراز با آن دل به جانان بسته و از همه گسسته اند کجا؟

البته باید دانست که ازجمله کمالات انسان، همین است که حاکمیت مطلق خدای تعالی را در گستره ی نظام یافته و به اطلاق «ان الحکمُ إلا الله^۱» دانسته باشد که از کران ازلی تا کران ابدی، جز یک حکم واحد کارگر نیست و هر حرکت و سکونی در افق اراده ی ازلی او بوده و خارج از حکم ابدی ولایزالی او نخواهد بود.^۲ به هرجهت این بحث خود سلسله ای بس دراز داد که تفصیل آن مجال دیگری می طلبد.

^۱ -سوره یوسف آیه : ۴۰؛

^۲ -حسن، ممدوحی،،شهود وشناخت، ص ۲۲-۲۳؛

نتیجه

یکی از نیازهای بنیادین انسان‌ها نیاز به ارتباط و اتصال به خدای متعال است. انسان‌ها تا زمانی به منشأ لایتناهی وصل نباشند آرامش و اطمینان قلبی در آنها حاصل نخواهد شد؛ انسان ذاتاً در درون خود نیاز به پناهگاه و کسی دارد که حرف‌های او را بشنود و مشکلات آنها را حل نماید؛ دعا و مناجات با خدا باعث می‌شود انسان خود را در دایره بی‌نهایت هستی، تنها، سرگردان و پوچ و بی‌هدف نبیند و با اطمینان و هدفمندی به زندگی ادامه دهد. یکی از اهرم‌های تربیتی تمام پیامبران برای جوامع انسانی دعا و ارتباط با خدا بوده است، چراکه انسان‌ها بدون در نظر گرفتن خدا مانند صخره‌های در کنار هم‌اند و اندک اعتباری ندارند؛ پیامبران در مسیر تکامل بشر و بازسازی ابعاد روان آدمیان می‌کوشیده‌اند این نکته را به آدمی تفهیم کنند که یکی از علل و اسباب موجود در عالم ودیعه الهی است و وابسته به ذات باری است، لذا عقل اقتضا می‌کند به قدرت محدود خود مطمئن و مفتون نشود و دست نیاز به درگاه باری تعالی برآرند؛ متأسفانه از روزگاری که دست تحریف به دامن دین رسید و جنبه‌هایی از آن اسیر ابهام قرار گرفت و دعا به عنوان برنامه تشریفاتی، فرمایشی و واسطه‌ای معرفی شد و چنین القا شد که انسان‌های معقول تنها با واسطه روحانیان می‌توانند با خدای خود رابطه برقرار نمایند. اسلام که برنامه جاوید سعادت انسان در همیشه تاریخ است، این اصل ساختگی را رد کرد و رابطه بی‌واسطه مخلوق و خالق را اعلام کرد؛ پس دعا فرصت سبز رویش جوانه‌های ایمان در قلب آدمی و علتی از علل و سببی از اسباب جلب فیض از مبدأ فیاض است؛ دعا موجب افزایش احساس آرامش، تقویت دل‌بستگی به خدا، بالا بردن احساس خود و رشد و تعالی می‌شود و منشأ اصلاح رفتار، خیررسانی، شفا بخشی، روشنایی دل و عامل پیدایش بصیرت است (اجیرلو ۱۳۹۱: ۶۸)؛ فارغ از محاسن گفته شده، دعا باعث می‌شود انسان در مسیر تربیت قرار گیرد و بتواند در ابتدا خود و در ادامه دیگران را به خوبی تربیت کند.

منابع

۱. قرآن
۲. ابراهیمی، حفیظ الله (۱۳۹۱)، آثار تربیتی دعا و نیایش در قرآن کریم، سایت پژوهه.
۳. مطهری، مرتضی (۱۳۸۶)، تعلیم و تربیت در اسلام، تهران، نشر فرهنگ اسلامی.
۴. حسینی دشتی، سید مصطفی (۱۳۷۹)، دائرة المعارف جامع السلامی، تهران، موسسه فرهنگی آرایه.
۵. تکیسون، ریچارد، روانشناسی هیلگارد، بی تا، بی جا.
۶. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، قم، انتشارات دارالکتاب السلامیه.
۷. عبداللهی، عابد صمد، شرایط و آثار تربیتی دعا در اسلام؛ مجله شمیم یاس شماره ۴۱؛
۸. آمدی، عبدالواحد (۱۳۷۳)، غرورالحکم، ترجمه: انصاری، محمد علی؛ قم، انتشارات صدرا.
۹. فقیهی، دکتر علی نقی (۱۳۸۶)، بهداشت و سلامت روان در آینه علم و دین (چاپ اول).
۱۰. ابوطالبی احمدی، تقی، روانشناسی خود باوری و ارتباط آن با موفقیت، بی تا، بی جا.
۱۱. تقی زاده، دکتر محمود (۱۳۸۰)، سیری در اندیشه های اخلاقی، تهران انتشارات سرمدی.
۱۲. میانگر، عبدالرضا (۱۳۸۳)، اخلاق و تربیت اسلامی (چاپ اول)، تهران، انتشارات ابتکار.
۱۳. محسنی، طاهره، سیر تکاملی انسان از عالم تا قیامت بر اساس قرآن و سنت، بی تا، بی جا.
۱۴. ممدوحی کرمانشاهی، حسن (۱۳۸۱)، شهوت و شناخت (چاپ اول)، تهران، نشر موسسه فرهنگی سماء.
۱۵. پاندر، کاترین (۱۳۸۴)، قدرت دعا؛ مترجم مینا اغظامی، تهران، انتشارات تابش.
۱۶. بهرانی، غلامرضا (۱۳۸۴)، دین و زندگی (فرهنگ زندگی)، قم، انتشارات دلیل.
۱۷. مدرسی، سید محمد تقی (۱۳۷۷.ش)، تفسیر هدایت، چاپ اول؛ گروه مترجمان، مشهد، بنیاد پژوهش های اسلامی، آستان قدس رضوی.
۱۸. طبرسی، فضل بن حسن (۱۳۷۲.ش)، مجمع البیان فی تفسیر القرآن، تهران، نشر ناصر خسرو.

۱۹. کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ق)، کافی (چاپ چهارم)، تهران، دار الکتب الإسلامية.
۲۰. طوسی، محمد بن الحسن (۱۴۱۴ق)، الأمالی، قم، دار الثقافة.
۲۱. محدث نوری، حسین (۱۴۰۸ق)، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل ۴۶۳ (چاپ اول)، قم، مؤسسه آل البيت (ع).
۲۲. طبرانی، سلیمان بن أحمد (۱۴۱۵ق)، المعجم الكبير (چاپ دوم)، قاهره، مكتبة ابن تیمیة.
۲۳. ابن قولویه، جعفر بن محمد (۱۳۵۶ش)، کامل الزیارات (چاپ اول)، نجف اشرف، دار المرتضویة.
۲۴. ابن فهد حلّی، جمال الدین احمد بن محمد (۱۴۰۷ق)، عدّه الداعی و نجاح الساعی (چاپ اول)، بی‌جا، دار الکتب الاسلامی.
۲۵. ابن مشهدی، محمد بن جعفر (۱۴۱۹ق)، المزار الكبير (چاپ اول)، قم، دفتر انتشارات اسلامی.
۲۶. صدری، غلام حسین (۱۳۸۸)، فرهنگ فارسی، تهران، انتشارات شیرین و نسترن حکمی.
۲۷. معین، دکتر محمد (۱۳۸۶)، فرهنگ لغت، تهران، انتشارات بهداد.
۲۸. دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۳)، لغت نامه (چاپ اول).
۲۹. ملکی تبریزی، میرزا جواد (۱۳۶۲)، المراقبات، ترجمه تحریرچی، قم، انتشارات عروج.
۳۰. برازش، علیرضا (۱۳۷۴)، قرآن صاعد، تهران، نشر امیر کبیر.
۳۱. امیدی فرد، عبدالله (۱۳۷۸)، نقش دعا در زندگی اجتماعی، تهران، انتشارات میثم.
۳۲. بروجردی، سید محمد ابراهیم، تفسیر جامع، تهران، انتشارات صدرا.